

KEŞİFÇİ BİR KIZDAN VATANSEVERLİK ÖRNEĞİ: ZOYA KOSMODEMYANSKAYA

Dr. Öğr. Üye. Badegül CAN EMİR*

ÖZ

Savaş, tarih boyunca kesintisiz bir devinimle vatani müdafaa etmek ideolojisi doğrultusunda toplumun tüm fertlerini kendi çarkında toplar. Savaş çarkında sağlam durabilmek ancak milliyetçi duygularla, kahramanlık ruhuyla mümkün olur. Bu ruhu bireyde var etmenin yolu, genç nesillere küçük yaşta vatan sevgisi, vatan uğruna fedakârlık bilinci kazandırmaktan geçer. Nitekim savaş ikliminde yaşamaya alışkın olan Rusya'da eğitim sistemi bunun bilinciyle hareket eder ve genç nesillere kendi hayatı pahasına vatan için herhangi bir görevi yerine getirmenin önemini vurgular. Devlet sistemi eğitimde yürüttüğü bu yaklaşımın meyvelerini, oluşturduğu vatansever ruh ve vatansever insan görünüşüyle savaş günlerinde toplar. Savaş günü ülkenin kurtuluşuna toplumun tüm üyeleri vatansever duygularla, vatani müdafaa etmek amacı doğrultusunda seferber olurlar. Vatanseverliğin beraberinde getirdiği bu evrensel hareketle pek çok kahramanlık öyküsü duyulur. Nitekim tarihi boyunca Rusya'da insan belleği vatanseverlerin kahramanlık örnekleriyle doludur. Sovyetler Birliği kadın kahramanı Zoya Kosmodemyanskaya da bir vatanseverlik örneği olarak milli hafızaya nüfuz eder. Onun Büyük Vatan Savaşı'na ait trajik hikâyesi, bugün Rusya'da vatan uğruna kendini feda etmenin bir örneği olarak okunmaktadır. Çalışmada Zoya Kosmodemyanskaya'nın kahramanlık öyküsü, literatürden elde edilen araştırmalar ışığında kahramanlığa, vatanseverliğe ilişkin söylemler merkezinde irdelenmektedir. Çalışma bu yönüyle, kadınların savaştaki konumunun anlaşılmasını sağlamakla birlikte küçük yaşta verilen değerler eğitiminin vatan savunmasında önemli bir unsur olduğunun ifadesi olarak okunabilir.

Anahtar Kelimeler: Savaş, Kadın, Zoya Kosmodemyanskaya, Vatanseverlik, Rusya

AN EXAMPLE OF PATRIOTISM FROM A SCOUT GIRL: ZOYA KOSMODEMYANSKAYA

ABSTRACT

Throughout the history, the war constantly gathers people around itself in the direction of the ideology of advocating homeland. It is only possible to stand firm in the war by means of nationalistic feelings and spirit of heroism. In order to create this spirit in individuals, patriotism and consciousness of sacrifice for the sake of homeland should be taught at early ages. Thus, the education system in Russia adopts this point of view and stresses the importance of fulfilling a duty for their country at the cost of their lives. The state benefits from this educational system in war times by having patriotic citizens. During the war, all members of the society are committed to the goal of saving the Homeland from the enemy. With this universal movement brought by patriotism, many stories of heroism are heard. In Russia, human memory is filled with the examples of heroism of the ones who succeeded it. Zoya Kosmodemyanskaya, the Soviet Union heroine, is an example of patriotism in the national memory. Today, her tragic story is taught in Russia as an example of sacrificing oneself for the sake of homeland. In the current study, Kosmodemyanskaya's heroism story in the Great Patriotic War is examined within the framework of the discourse concerning heroism and patriotism in the light of the literature. This study paves the way for understanding the role of women in war and also indicates the importance of values education in early ages in the defence of homeland.

Keywords: War, Women, Zoya Kosmodemyanskaya, Patriotism, Russia

Giriş

---

* Karadeniz Teknik Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü, canbadegul@gmail.com

Eski çağlardan bu yana varlık gösteren savaşlarda genel itibariyle genç, yaşlı, kadın, erkek hatta çocuklar ülkenin kurtuluşuna vatansever duygularla seferber olur, farklı anlamlar yükledikleri vatanseverliği her şeyin üzerinde tutarlar. Bireyin ülkesine duyduğu sevgi, ülkesi yararına hareket etmesi olarak tanımlayabileceğimiz vatanseverlik, bireysel bir duygu meselesidir ve hayata geçirilmesi için deneyimlenmesi gerekir (Blair 1917: 594). Yazar Lev Tolstoy vatanseverliği kötü ve zararlı bir duygu olarak tanımlar ve bir öğreti olarak aptalca bulur (Tolstoy 2011: 34). Ancak Lev Tolstoy'un bu görüşünün aksine içinden çıktığı toplum ve devlet sistemi tarafından vatanseverlik bir bireyin milleti uğruna kendini feda etmesi olarak algılanır. Rusya'daki bu algı Alman düşünür J. Fichte'nin vatanseverlik tanımıyla bire bir örtüşür: "İnsan milletinin yaşaması için kendi hayatını fedaya daima hazır olacaktır... İşte hakiki aşk budur... Kendinin ebedi olduğuna inanmayan insanda vatan aşkı olmaz." (Fichte'den aktaran Ata 2013: 3). Dolayısıyla vatansever bir birey hem vatan uğruna kendini feda etmeye hazır olmalı, hem de ebedi olmak gibi kişisel ideallere sahip olmalıdır. Nitekim tarih ideal bir vatanseverliğin ancak kişisel ideallerden kaynaklandığını göstermiştir. (Cushman 1899: 92).

Halkın savaş ikliminde yaşamaya alışkın olduğu Rusya'da devletin izlediği eğitim programında temel amaçlarından biri, genç nesillere vatanseverlik bilincinin kazandırılmasıdır (Elban 2015: 1302). Çünkü bireyin ülkesine olan tutumu onun vatanseverliği doğrultusunda şekillendiği gibi, toplumsal bütünlük de ancak bireyde vatanseverlik, yurttaşlık değeri ve bunları kapsayıcı kimliklerin teşvik edilmesiyle sağlanır (Janmaat ve Mons, 2011: 56). Eğitim yoluyla vatanseverlik değerini kazanan bir bireyde savaşın başlangıç aşamasında Miroslav Hroch'un ulusal akım örneklerini karşılaştırırken söz ettiği B aşamasındaki "vatanseverlik ajitasyonu" ortaya çıkar (Hroch'tan aktaran Köroğlu 2010: 101). Bu durum, savaş ve vatanseverlik arasındaki özel bağın bir sonucudur, çünkü savaşa katılım vatanseverliğin beraberinde getirdiği evrensel bir hareket olarak kabul edilir. Vatanseverlikten söz etmek, savaşı düşünmek, "büyük bir vatansever" sözünü duymak savaş alanında canını tehlikeye atan bir adamı görselleştirmektir (Somerville 1981: 568). Bu zihinsel çağrışımlar kesinlikle deneyimlere, savaş ve vatanseverlik arasındaki ilişkiye bağlıdır. Rus eğitim sistemi bunun bilinciyle, bireye zaferin ayrıntılarından çok hayatı pahasına herhangi bir görevi vatan için yerine getirmenin önemini anlatır. Rusya'nın halk hikâyeleri kahramanlık öyküleriyle bezenir. Böylece halk vatan için ölmeye çocukluktan hazırlanır (Pomogayev 2005: 34). Söz konusu hazırlık Nobel Ödüllü Belarus Yazar Svetlana Aleksiyeviç'in Nobel Ödülü konuşmasında şu sözlerle vücut bulur: "...Yaşadığım ülkede bize çocukluktan ölmeyi öğretiler. Bize, insan kendini feda etmek, yanmak, kurban etmek için vardır, dediler" (Aleksiyeviç'ten aktaran Yalazan 2017). Dolayısıyla halk, daha çocukluktan vatan uğruna mücadeleye, gerektiğinde ölmeye "kahraman" olma ruhu beslenerek ikna edilir (Rusya'da "vatan, vatanseverlik, kendini vatan uğruna feda etme" gibi söylemler bireysellikten uzak, standart bir söyleme dönüşür¹. Bu Rusya'da totaliter dünya görüşüne bağlı olarak birey söylemiyle iktidar söyleminin vatanseverlik ajitasyonuna yaslanarak propaganda ve eğitim yoluyla birleştirilmesinin bir sonucudur). Böylece Rusya'da değerler eğitiminde "vatan" kelimesinin altını çizen resmi

¹ Sovyet Rusya'da totaliter dünya görüşünün bir yansıması olarak iktidar söylemiyle birey söylemi arasındaki ilişki için bkz (Çaylak 2016:233).

söylem, savaş kahramanının karakterini işlemeye başlar. Örneğin, 1937'de Japonlar tarafından Sovyet-Mançurya sınırında ele geçirilen asker Vasili Baranov bunlardan biridir. Yazar Oleg Mihaylov'un *Rus Halkının Oğlu Vasili Baranov* (Sın Russkogo Naroda Vasili Baranov) adlı çalışması Baranov'un esaret altındaki davranışlarını kahraman kişinin modeli olarak sunar (Minkova 2009: 598). Pyotr Lidov'un *Tanya* (*Tanya*) adlı makalesi de yine esaret altındaki kahraman kişiye ait belli özellikleri açığa vurur. Barış günlerinde değerler eğitimiyle bilinçlenen, beslenen kahraman ruh, savaş günlerinde milli hafızaya vatan sevgisinden ilham alan, vatani için canı pahasına mücadele eden çok sayıda kahraman kazandırır.

Sovyetler Birliğinde (ölümünden sonra) ilk kadın kahramanı unvanıyla milli hafızaya yerleşen Zoya Anatolyevna Kosmodemyanskaya da Rus halkının vatansever olarak kabul ettiği isimlerden biridir. Alman işgaline karşı savaşmak için partizan kollarına katılan Keşifçi Zoya Kosmodemyanskaya, milli hafızaya vatani müdafaa etmek ideolojisi doğrultusunda yaşamını feda eden biri olarak yerleşir. Rus okurları bu kadın vatanseverle, 27 Ocak 1942 tarihli Pravda gazetesinde çıkan savaş muhabiri Pyotr Lidov'un *Tanya* adlı yazısıyla tanışır. *Tanya* savaş sırasında düşman hatlarının gerisinde keşif ve sabotaj faaliyetlerinde görev aldığı sırada Almanlara yakalanıp asılan bir partizan kızın hikâyesidir. Savaş sırasında kendini Tanya diye tanıtan kızın aslında Zoya Kosmodemyanskaya olduğu Lidov'un *Tanya* adlı çalışmasını takiben ortaya çıkar (Kojemyako 2015: 13). Lidov, *Tanya* ile keşifçi bir kadından vatanseverlik dersi okutmakla birlikte, tarihin halk zaferiyle dolu olduğunun, yaşanan sürecin doğallığının altını çizer. Lidov'un *Argumentı i faktı* (*İddialar ve Gerçekler*) adlı dergide yazdığı, "Savaşın kadın yüzü yok. Ama neredeyse çocuklar cepheye gittiler, kahraman oldular, esir oldular, yabancılar yakmasın diye kendi evlerini ateşe verdiler..." sözleri yaşanan zor, acımasız ama olağan sürecin bir ifadesidir (Lidov'dan aktaran Kojemyako 2015: 16). Nitekim Zoya Kosmodemyanskaya'yı fedakâr bir vatansever yapan şey söz konusu zor süreçte gösterdiği direniştir. Lidov, fedakâr bir vatansever olarak Zoya'yı algılama tutumunu, *Tanya Kimdi?* (Kto bila Tanya?) adlı denemesinde şu sözlere ifade eder: "Ölün, ama aşksız tek bir öpücük vermeden" (Lidov'dan aktaran Kojemyako 2015: 8). Burada Lidov için Zoya Kosmodemyanskaya, kamu yararı adına kendini feda etme örneğidir.

Birçok harekete ilham kaynağı olan Zoya Kosmodemyanskaya pek çok şair, yazar, senarist, felsefeci ve bilim adamının çalışmalarına konu olur. Şair Margarita Aliger'in *Zoya* (1942) adlı şiiri bunun örneklerinden biridir. Zoya Kosmodemyanskaya'nın kahramanlığını anlatan eser, giriş, üç bölüm ve epilogdan oluşur. Zoya Kosmodemyanskaya'nın zengin olmayan çocukluğu, öğrenciliği, hayalleri, savaşın gelişi, cepheye gidişi, düşünce dünyası ve cesurca ölümü kahramanlığı merkezinde okuyucuya aktarılır. Zoya Kosmodemyanskaya, zeki, istekli ve meraklı bir kız olarak tasvir edilir (Aliger 1975). Aliger, burada kahraman kişide bulunması gereken özelliklere değinerek Zoya Kosmodemyanskaya'yı kahraman yapan özellikleri açığa vurur. Aliger'in şiiriyle aynı adı taşıyan bir de film vardır. Zoya Kosmodemyanskaya hakkındaki en çok satan kitap, annesi Lyubov Kosmodemyanskaya tarafından yazılan *Zoya ve Şura'nın Öyküsü* (*Povest' o Zoye i Şure*)'dür. Lyubov Kosmodemyanskaya, Zoya Kosmodemyanskaya'nın kahramanlık öyküsünü geleneksel biçimde aktarır: (Kosmodemyanskaya'dan aktaran Pomogayev 2005: 34)

O, Almanların kulübesini ve askeri birliklerinin atlarını yaktı. Bir gün sonra, köyün kenarına diğer ahırlara süzüldü, iki yüzden fazla at duruyordu. Bir şişe benzin çıkardı, sıçrayıp yakmaya teşebbüs edemedi arkasından onu yakaladılar.

Başka bir örnek Yazar N. Borisov'un *Zoya Gibi Olacağız* (Budem kak Zoya) adlı eseridir. Burada yazar genç kuşaklara Zoya Kosmodemyanskaya'nın vatansever hislerini örnek olarak sunmaktadır. Yazar V.Uspenski'nin *Zoya Kosmodemyanskaya* adlı çalışması ise Zoya Kosmodemyanskaya'nın kahramanlığını vurgular: "Nasıl bir görev duygusu, nasıl bir cesaret gerek ki, emir olmadan ölümle sonuçlanabilecek bir tehlikeye atılsın. Amaç önemlidir, ancak bunun riski çok büyüktür! Bu tek başına "yüksek bir kahramanlık ruhu!" (Uspenski'den aktaran Pomogayev 2005: 35). Edebi çalışmalar dışında yine Sovyet sinemasında 1944 yılında Zoya Kosmodemyanskaya anısına bir film yapılır. 1968 yılında astronom Tamara Mihaylovna Smirnova tarafından 28 Şubat 1968'de keşfedilen küçük gezegen "1793 Zoya", onun adını taşımaktadır (Stalin Marksizimdir 2017). Zoya Kosmodemyanskaya üzerine yapılan söz konusu tüm çalışmaların ortak noktası, keşifçi kızın vatanseverlik örneği olarak işaret edilmesidir.

Zoya Kosmodemyanskaya kimdir?

1941-1945 Büyük Vatan Savaşı kahramanı Zoya Kosmodemyanskaya, 13 Eylül 1923'te Tambov bölgesinin Osino-Gay köyünde öğretmen bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelir. Ailesi 1929 yılında köyden Sibiry'a göç eder, burada bir yıl geçirdikten sonra aile Moskova'ya taşınır. 1933 yılında, geçirdiği bir bağırsak ameliyatı sonrası baba Anatoli Pyotroviç'in ölümüyle Zoya Kosmodemyanskaya, kardeşi Saşa ve annesi Lyubov Timofeyevna yalnız kalırlar. Babasız kalan ailenin ekonomik durumu iyi değildir. Etajer gibi küçük bir şeye bile sevinen, ülkesinin parlak geleceği hakkında hayaller kuran bu aile yaşantısı ve okul eğitimiyle Zoya, bir yetişkin gibi büyür. O, birilerinden bir şeyler öğrenmek, birilerine bir şeyler öğretmek ve insanlara yardım etmek ister. Annesinin ne olmak istediğini sormasından sonra Zoya Kosmodemyanskaya geleceği hakkında uzun uzun düşünmeye başlar. O, sözleriyle insanların kalplerinde tesir eden biri olmayı hayal eder. Öğretmen olmayı düşünür, fakat sesini sadece sınıfa değil, tüm dünyaya duyurmak ister (Aliger 1975). Moskova'da 201 numaralı ortaokulda öğrenim görürken bir öğretmen gibi arkadaşlarına yardımcı olmaya başlar. İlk öğretmenlerinden Lidiya Nikolayevna Yuryeva bu konuda şunları hatırlar (Yurveya'dan aktaran Borisov 1975: 6):

Ben 4. Sınıf öğretmeniydim. Zoya sıklıkla dersten sonra kalır, arkadaşlarına yardım ederdi. Birine ödevlerini anlatırdı, diğerine dilbilgisi kurallarını. Bir keresinde annesi Lyubov Timofeyevna gelip benden onu okuldan sonra tutmamı rica etmişti. Kız çok üzülmüştü. Öbür gün ona, dersten sonra eve gitme zamanı geldiğini hatırlattım. Ne dedi biliyor musunuz? "Eğer arkadaşlarıma yardım ediyorsam doğru davranmış olurum. Bunu anneme söyledim ve o kalmama izin verdi." Bu Zoya'nın karakteriydi.

Kendine has bu doğası gereği zamanla arkadaşlarıyla ortak bir dil bulmak konusunda zorlanır. Zoya Kosmodemyanskaya sınıf arkadaşlarıyla iyi ilişkiler kuramadığı için bir çeşit sinir bozukluğu yaşar (Daha ileriki zamanlarda Zoya

Kosmodemyanskaya 1940 yılında şiddetli bir menenjit geçirip Sokolnik'teki sinir hastalıkları sanatoryumunda tedavi görecektir). Bizim bakış açımıza göre Zoya Kosmodemyanskaya'nın iyi ilişkiler kuramaması da sahip olduğu yüksek idealler sebebiyledir. "Kalp, zeka, irade gücüyle insanlara tüm bildiklerini ve inandıklarını açmak" (Aliger 1975) isteği duyan bir ortaokul öğrencisinin yaşamı sorgulamadan sıradan yaşayan insanlara uyum sağlayabilmesi olası değildir. Zoya Kosmodemyanskaya, Fichte'nin vatanseverlik tanımında yer verdiği gibi insanlık ve vatani adına yüksek idealler sahibi bir gençtir. Savaş ve Barış'ın tüm sayfalarını eserin anlatmaya çalıştığı gerçeği özümsemek için defterine yazar; halkın davasına hizmet etmenin hayalini kurar (Lidov 1942: 7). Vatan meselesi onun için oldukça önemlidir. Bu konuda öğretmeni Lidiya Yuryeva bir anılarını şöyle aktarır (Yuryeva'dan aktaran Borisov 1975: 6):

Bir öğrenci sıklıkla yalan söylerdi. Hatalarını konuşmak için onu dersten sonra biraz tuttum. Sınıfta Zoya'da vardı ve dikkatle dinledi. Sonra o, Lidiya Nikolayevna, siz haklısınız yalan söylemek utanç vericidir. Ama eğer düşmanı düşürmek için ise? Onlara asla doğru söyleyemeyiz.

1941 Ekim'inde 10. sınıf öğrencisiyken gönüllü olarak partizan kollarına katılır. Annesine veda ederken son sözleri şöyledir: "Ağlama, canım annem! Bir kahraman olarak geri döneceğim ya da bir kahraman olarak öleceğim!" (Lidov 1942: 7).

1941 yılı sonbaharında, savaşın zor günlerinde, düşman hatlarının gerisinde çalışmak için en iyi Komsomollar seçilir. Bunun için otuz genç erkek ve kadın şehir komitesine çağrılır, çağrılan gençler içinde Zoya Kosmodemyanskaya da vardır. Sağlık sorunları ve çok genç yaşına rağmen, askeri birim numarası 9903 ile okula girmeyi başarır. Okulda düşman hatlarının gerisinde oyalama/sabotaj faaliyetleri becerisi kazanır (İlçenko, 2015, s. 36). Margarita Aliger, *Zoya* poemasının ikinci bölümünde şehir komitesinde Zoya'nın seçilmesine şu ifadelerle yer verir (Aliger 1975): "*Jüri sert sorular sorar, Zoya gayret etmeye ve hata yapmamaya çalışır. Zoya, jürinin tüm sorularına net ve ciddi, 'Korkmam, kaybolmam!' diye cevap verir. Jüri üyeleri de Zoya için defterlerine 'Uygun.' diye not alırlar.*" Komsomol seçimlerini takiben 17 Kasım 1941 tarihli askeri komuta kararına göre, Alman ordusu şehir ve kasabalarda bulunan olanaklardan yoksun bırakılacak, Alman işgalcileri bütün sıcak yerleşim alanlarından soğuğa doğru kovalanacak ve işgalcilerin sıcak sığınakları ateşe verilecektir (Kosmodemyanskaya 2017). Bu kararın bir sonucu olarak 18/20 Kasım 1941'de keşif grubu komutanları Almanlar tarafından işgal edilen on köyü yakma emri alırlar. Emrin gereğini yerine getirmek için Zoya Kosmodemyanskaya'nın da içinde bulunduğu bir keşifçi grubu oluşturulur. Keşif grubu, Golovkova köyü yakınlarında pusuya düşer, erlerin bir kısmı ölür, bir kısmı şehit düşer. Gruptan geriye kalanlar ise Boris Kraynov önderliğinde küçük bir müfrezede birleşirler. Bir sonraki hedefleri olan Golovkova'dan 10 km uzaklıkta bulunan Petrişçevo köyüne Zoya Kosmodemyanskaya, Boris Kraynov, Vasili Klubkov giderler. Görevini tamamlayalar kararlaştırdıkları yerde bekleyecektir; ancak Zoya Kosmodemyanskaya ve Vasili Klubkov geri dönmezler. Zoya Kosmodemyanskaya, Petrişçevo'da içlerinde Almanların iletişim merkezi de olan üç evi ateşe verir, ancak geri dönemez. Kaynaklara göre Zoya Kosmodemyanskaya, bir ya da iki gün ormanda kalıp görevini tamamlamak için tekrar köye döner. Zoya

Kosmodemyanskaya'nın emir almadan tekrar köye dönüşü, emir olmadan evleri yaktığı hakkında bir rivayete neden olur (Kosmodemyanskaya 2017). Ancak Zoya Kosmodemyanskaya'nın emir almadan köye tekrar gidişi Jung'un (2015: 12), dışi şövalye arketipi ile açıklanabilir. Dışı şövalye görev insanıdır ve çözüme kendi bildiği gibi ulaşmaya çalışır. Zoya Kosmodemyanskaya da vatansever olmanın verdiği bilinç ve sorumluluk hissiyle görevi konusunda bir inisiyatif almıştır.

Köyü yakma emriyle Petrişçevo'ya giden Zoya Kosmodemyanskaya'nın köyde yakalanışına gelince bu konuda iki farklı sav söz konusudur. İlk sava göre, Zoya Kosmodemyanskaya'nın yakalanması köy sakinlerinden S.A. Sviridov'un, keşifçi Zoya'yı kundaklama yaparken fark edip Almanlara haber vermesiyle gerçekleşir. Zoya Kosmodemyanskaya'nın Almanlar tarafından yakalanışı, Alman esir Astsubay Karl Beyerleyn ifadesinde şöyle aktarılır (Beyerleyn'den aktaran Kojemyako 2015: 16):

Ertesi gün bölükte bir gürültüyle iç çekişmeler oldu, dediler ki muhafızlar partizan bir kız yakalamış. Ben iki askerin kızı getirdiği makama gittim. 18.yaşındaki kızın ne yapabileceğini sordum. O, köyde evleri yakmaya gidiyormuş ve elinde 6 şişe benzin varmış. Kızı tabur karargâhına doğru sürüklediler, alay komutanı Yarbay Ryuderer yakınlardaydı. Bir tercüman aracılığıyla onu tanımak ve suç ortaklarının isimlerini almak istedik. Ama kızın dudaklarının arasından tek kelime çıkmadı. Sokakta onu dövmeye devam ettiler. Onu sokaktan getirdiklerinde, soğuktan morarmıştı. Yaraları kanıyordu. Hiçbir şey söylemedi.

Zoya Kosmodemyanskaya'yı ihbar ettiği için köy sakinlerinden S.A. Sviridov bir şişe votkayla ödüllendirilir (sonradan Rus mahkemesi kararıyla kurşuna dizilir²). S.A. Sviridov'un ödüllendirilişi ilk savın doğruluğuna işaret eder. İkinci sava göre ise Zoya Kosmodemyanskaya'nın yakalanışı, köyü yakmak için kendisiyle birlikte görevli olan arkadaşı Vasili Klubkov'un Almanlara esir düşünce onu ele vermesiyle gerçekleşir. Buna göre, 1942 yılının başında Klubkov kendi bölüğüne dönüp Almanlara esir düştüğünü, ama kaçtığını bildirir. Ancak sorgulama sırasında, Zoya'yla birlikte esir düştüklerini ve onu Almanlara vererek iş birliği konusunda onlarla anlaştığını itiraf eder. Bu sava dair herhangi bir delil söz konusu değildir (Kosmodemyanskova 2017). H. Borisov (1972: 22), *Zoya adına* (S imenem Zoi, 1975) adlı çalışmasında şöyle yazar: “1 Aralık 1941 de Zoya'nın komutanı B. Kraynov'un bir raporu ortaya çıktı, orada B. Kraynov, 'Kosmodemyanskaya ve onun arkadaşı Klubkov, Petrişçevo'ya gittiler ve dönmediler.’” Bu, Zoya Kosmodemyanskaya ile ilgili hemen her kaynakta yer alan ifadeleri kapsamaktadır ve Kraynov'un sözde ihanetine dair bir delil içermez. Zoya Kosmodemyanskaya'ya yapılan ve delilleri olan ihanet, Petrişçevo köyünün sakinlerinden bazılarının ihanetidir. Nitekim Zoya Kosmodemyanskaya yakalandığında ona sadece Almanlar değil, Petrişçevo köyünün sakinlerinden bazıları da işkence eder. Örneğin, Almanlar Zoya Kosmodemyanskaya'yı darağacına getirdiğinde A.V. Smirnova

² Sviridov'un mahkeme kararına P.A.Lidov, cephe notlarında şu sözlerle yer verir: “Bugün, Moskova bölgesi İç İşleri Halk Komiserliği (NKVD) askeri mahkemesinde Tanya'ya ihanet eden ve 4 Temmuz'da idamına hükmedilen Sviridov'un davası görüldü.” (Bkz. İz frontovogo dnevnika 2017).

adlı bir kadın eline bir tahta sopa alıp herkesin gözü önünde onun bacaklarına vurur. 12 Mayıs 1942'de Smirnova mahkemede, Kulikov'un evindeyken F.V. Solina adlı bir kadın tarafından Zoya'ya küfür edilip birkaç kez darp edildiğini de söyler. Vatansever bir kızı ihanetlerinden dolayı 17 Haziran 1942'de Smirnova, 4 Eylül 1942'de F.V. Solina ölüm cezasına mahkûm edilirler (İlçenko 2015: 37).

Zoya Kosmodemyanskaya Almanlar tarafından yakalandığında sokakta yapılan işkencenin ardından köy sakinlerinden Sedovların evine, oradan da Alman karargâhına ev sahipliği yapan Voroninlerin evine getirilir. Yaklaşık üç saat boyunca sorgulanır, sorgulama sırasında yaklaşık iki yüz kemer darbesine maruz kalır, hatta tırnaklarını sökerler, ancak görev arkadaşları hakkında bilgi vermez. Sokakta akşam saat 22.00'dan gece 02.00'ye kadar yalınayak karda sürüklendikten sonra Kulikov'un kulübesine getirilir. Ev sahibi P.Ya Kulikova kızın eve nasıl getirildiğini "*Kan revan içinde dudaklar, şişmiş bir yüzle geldi, ellerini çözdüler ve hemen uykuya daldı.*" sözleriyle ifade eder (Kulikova'dan aktaran Kosmodemyanskova 2017). Ertesi sabah üç subay bir tercümanla birlikte gelip tekrar onu sorgular. Zoya Kosmodemyanskaya hiçbir soruyu yanıtlamaz. Almanların Stalin'in nerde olduğu sorusuna "*Stalin görevinin başında.*" cevabını verir (Kosmodemyanskaya'dan aktaran Pomogayev 2005: 33). Bir buçuk saatlik sorgunun ardından saat 10.00'da infaza götürülür. Sorgulamalar sırasında Almanların tanıklık karşılığında sunduğu hayatı kabul etmeyerek darağacını tercih eder. Görgü tanıklarının aktardığına göre kızın ölümü cesurcadır:

...Sonra kutu yerleştirildi. Komutsuz kendisi kutuya çıktı. Alman yaklaştı, ilmiği boynuna dolamaya başladı, o sona doğru giderken şöyle bağırdı: "Bizi ne kadar asarsanız asın, hepimizi asamazsınız ya; 170 milyonuz biz. Ama benim intikamımı arkadaşlarım alacaktır! (İlçenko 2015: 37).

Vatani uğruna idamı kabullenen keşifçi kızın son sözleri, "*Hoşça kalın yoldaşlar! Savaşın, korkmayın! Stalin bizimle! Stalin gelecek!*" (Lidov 1942: 6) şeklindedir. Zoya Kosmodemyanskaya'nın vücudu aylarca darağacında asılı kalır. Cesedin yanından geçerken Ruslar başını öne eğip hızlı adımlarla oradan uzaklaşırlar. Alman birliğinin askerleri cesetle eğlenirler; hatta bir yeni yıl gecesi cesede eziyeti sürdürürler, süngüyle bıçaklarlar, hançer savururlar (Lidov 1942: 6). İdamdan uzun zaman sonra Almanlar cesedi kaldırtıp köyün kenarında bir yere gömerler. Bolşevik ordularının zaferinden sonra ise Zoya Kosmodemyanskaya, Moskova'da Novodeviçye Mezarlığı'na gömülür. Vatanseverliği ve halkı karşısındaki sorumluluk duygusuyla ön plana çıkan Zoya Kosmodemyanskaya, Sovyetler Birliği'nin ilk kadın savaş kahramanı unvanına layık görülür (Pomogayev 2005: 33).

Neden Zoya değil Tanya / Keşifçi Kızın Teşhisi

1942 yılı ocak gecesi Pravda'nın savaş muhabiri Pyotr Lidov, birkaç gazeteci arkadaşıyla birlikte Mojaysk şehrinin savunması sırasında Puşkino köyünde bir kulübede ısınırken yaşlı bir adamdan Petrişçevo'da Almanlar tarafından idam edilen keşifçi kızın hikâyesini dinler. Yaşlı adamın "*Onu astılar, ama o susmadı. Onu astılar, ama o hepsini tehdit etti.*" (Solomatin 2017), sözlerinden sonra Lidov, trajedinin detaylarını öğrenmek için Almanlar tarafından terk edilen köye gider. Pravda'nın foto muhabiri Sergey Strunnikov da kızı fotoğraflama işi için oradadır. Zoya

Kosmodemyanskaya'nın mezarı açılıp gerekli fotoğraf çekimi yapılır. Zoya Kosmodemyanskaya'yı tanıyan bir partizanla bir araya gelen Lidov, partizana kendini Tanya diye tanıtan Petrişçevo'ya göreve gönderilen kızı gösterdiği fotoğrafla teşhis ettirir. Zoya Kosmodemyanskaya bu şekilde Lidov'un yazısına girer. "*Neden Zoya değil Tanya?*" sorusu daha sonra açıklığa kavuşturulur: Zoya Kosmodemyanskaya'nın annesinin söylediğine göre kızın en sevdiği kahraman vatan savunmasına katılan Tatyana Solomaha (1892-1918)'dir. Bu nedenle Zoya Kosmodemyanskaya görevde Tanya adını kullanır. (Kosmodemyanskaya 2017). Bu durum, onun Sovyetler Birliği Kahramanı unvanını alması konusunda probleme neden olur. Soy ismi bilinmeyen bir kıza Sovyetler Birliği Kahramanı unvanı verilmez ve Petrişçevo'da idam edilen kahraman partizanın kim olduğunun teşhis edilmesi gerekir. 1942 yılında bunun için kurulan özel bir komisyonla bu mesele açığa kavuşturulur. Teşhise köy sakinleriyle birlikte Zoya Kosmodemyanskaya'nın ailesi, sınıf arkadaşı ve öğretmeni de katılır. 10 Şubat'ta Zoya Kosmodemyanskaya'nın annesi ve erkek kardeşine, ölen kızın resimleri gösterilir: "*Evet! Bu Zoya!*" deseler de şüpheyi kaldırmak için Zoya Kosmodemyanskaya'nın annesi, erkek kardeşi, kız arkadaşı Klavdiya Miloradova, Petrişçevo'ya gidip ölen kızın Zoya Kosmodemyanskaya olduğunu teşhis ederler (Kosmodemyanskaya 2017). Ancak Moskova Jeoloji Enstitüsünden mezun eski öğrenciler, Tanya'nın idam fotoğrafını görünce onun, arkadaşları Lilya Azolin olduğunu öne sürerler. Onun Zoya Kosmodemyanskaya ile pek çok ortak noktası vardır. Lilya Azolin, 1941 yılı sonbaharında Kızıl Presnya (Krasnaya Presnya) komünist taburuna gönüllü gider, Zoya'nın komutanı Binbaşı Sprogis onunla konuşur. Ama Lilya Azolin nedense bu bölüğe alınmaz. O, Petrişçevo'dan yaklaşık 60 km uzaklıktaki Zveningorod bölgesine hareket eden İovlev müfrezesine katılır. Lilya Azolin'in kendini Tanya diye tanıtabilme ihtimali de vardır, çünkü Tanya küçük kız kardeşinin adıdır (Kojemyako 2015: 18-19). Bütün bunlar üzerine Merkez Komsomol arşiv yönetiminin talebiyle Adli Uzmanlık Tüm Rusya Araştırma Enstitüsünde, Petrişçevo'da idam edilen kızın fotoğraflarıyla, Zoya Kosmodemyanskaya ve Lilya Ozolina'nın fotoğrafları üzerinde adli-portre ekspertizi yapılır. Komisyon sonucuna göre Almanların idam ettiği kız, Zoya Kosmodemyanskaya'dır (Kosmodemyanskaya 2017). Komisyon kararı neticesinde 16 Şubat 1942 tarihli SSCB Yüksek Sovyet Kararnamesiyle Zoya Antolevyavna Kosmodemyanskaya'ya Sovyetler Birliği Kahramanı unvanı verilir. Söz konusu tarihten sonra Zoya Kosmodemyanskaya bir vatanseverlik örneği olarak Rusya'nın kutsalları arasında yerini alır. Rus Tarihi Enstitüsü'nden asistan Yelena Senyavskaya'nın *Argumentı i faktı* dergisine gönderdiği mektubunda aktardığı gibi vatan uğruna ölenler kutsaldır: "Rusya'da vatan uğruna ölenler hep kutsal sayılır. Ve o her kim olursa olsun, Lilya, Tanya, Zoya biz hatırlayacağız. Zafer sunağının üzerine uzanan, bilinen ya da bilinmeyen, o ve diğerleri... Kaderin kız kardeşleri, onlar vatan uğruna her şeyi yaptı." (Senyavskaya'dan aktaran Kojemyako 2015: 19).

Zoya Kosmodemyanskaya Kahraman Bir Keşifçi midir?

Günümüz Rusya'sında vatansever bir fedakârlığın sembolü olarak anılan Zoya Kosmodemyanskaya'nın şizofren olduğuna, Nazilerin olmadığı yerde keyfi ve gelişigüzel köy evleri yaktığına ve dolayısıyla halkın öfkeden onu Almanlara teslim ettiğine dair bir sav vardır. Bu sava göre Zoya Kosmodemyanskaya vatansever bir keşifçi değildir; Sovyet propagandası onu gerçek olaylardan ayırıp kahraman bir kadın

imajına büründürmüştür (Kosmodemyanskaya 2017). Almanlar, Petrişçevo köyüne gelmemiştir ve Zoya Kosmodemyanskaya'nın bu köyde gerçekleştirdiği eylemler kendi halkına karşıdır. 1991 yılında *Argumentı i faktı dergisinin* 38'inci sayısında Yazar A. Jovtis'in *Standart Yoruma Detay (Utoçneniya k kanoniçeskoy versii)* adlı makalesi, söz konusu savların bir örneği olarak okunabilir. Alt başlığı *Zoya Kosmodemyanskaya'nın Ölüm Sebebine Eklemeler* (K obstoyatel'stvam gibeli Zoi Kosmodemyanskoy) olan bu makaleye göre Jovtis, Petrişçevo'da bulunmuş olan Yazar N. Anov'a atıfta bulunarak onun bir kadın öğretmenden duyduğu, bilinenin aksi yöndeki bilgiyi şöyle aktarır (Anov'dan aktaran Kojemyako 2015: 14):

Öğretmen, korkunç bir sır olarak (o zaman tüm köylüler Sovyet makamları tarafından baskı altında tutulduğu için doğru şeyleri söyleyemiyorlardı) şunları anlatmış: Petrişçevo'da Almanlar hiç bulunmamış; onlar başka bir köydelermiş. Petrişçevo köyünde ise bir gece bir kulübe ateş almış. Bunun bir kundaklama olayı olduğu sonucuna vardıldıktan sonra köylüler, sonraki gece köye nöbetçi dikmişler. Nöbetçiler kulübelerden birini kundaklamaya çalışan bir kızı yakalamış ve dövmüşler. Ondan sonra kızı Lukerya isimli birinin evine getirmişler. Sabah köyün muhtarı Almanlara gitmiş ve bu olayı haber vermiş. Aynı gün kız, Petrişçevo'ya gelen istihbarat teşkilatı askerleri tarafından asılmış.

Yazar A.Jovtis'in bu savını, 332'nci Piyade Alayı 197'nci Piyade Tümeni 10'uncu bölük Alman esiri astsubay Carl Beyerleyn'in sözleri çürütür. Bir Arşiv belgesi olan sözler şöyledir (Beyerleyn'den aktaran Kojemyako, 2015: 15):

Savaşta artık 10'uncu günümüz geride kalmıştı ve nihayet kurtarıcı haber gelmişti: değişim. Bizim tabur, cepheden birkaç kilometre ötede olan Petrişçevo köyüne bu gece gidecekti. Biz kısa surede kulübe içinde olduğumuza ve dinleneceğimize memnunduk. Küçük evimiz sıcacıktı. Rus aileyi gece caddeye kovmuş, kestiriyorduk biz. Çevremizdeki 4 kulübe yanmıştı. Kulübemiz evsiz kalan askerlerle doluydu. Bizim heyecanımız hızla yatıştı, diğer evleri yangından korumak için ilk gecenin geri kalanını tetikte geçirdik.

Nitekim A.K. Sprogis'e göre Petrişçevo'nun sabotaj için seçilmesi tesadüf değildir. Almanların girişimleri, görüşmeleri bu köyde Sovyet birimlerinin sinyallerine yakalanır. Dolayısıyla Almanların gerçekten orada olduğu doğrulanmıştır (İlçenko 2015: 37). Almanların Petrişçevo'da bulduklarını atmış iki yaşındaki bir köy sakine olan Mariya İvanovna Şilkina'nın şu sözleri de doğrular (Şilkina'dan aktaran Kojemyako, 2015: 15):

Burada nasıl Almanlar yoktu? Onlar tüm köyü doldürmüşlardı. Hemen hemen her evde birkaç kişi vardı. Büyük Ağabeyim ilk zamanlarda ormanda saklanıyordu. Biz de kız kardeşimle, annemi Zlatoustovo'ya kızakla taşıdık. Biz döndüğümüzde, Almanlar uyumak için eve çiftli ranzaları doldürmüşlardı, bize neredeyse hiç yer kalmamıştı.

Atmış üç yaşındaki Yegor Stepanoviç Tarasov'un sözleri de Zoya'nın bu köyde bulunduğu başka bir kanıttır (Tarasov'dan aktaran Kojemyako, 2015: 15):

Bizim evimizde bazı önemli Alman başkanlar, subaylar kalıyordu. Sabahları onları tıraşa geldiklerini hatırlıyorum. Genel olarak, Almanlar neredeyse tüm kulübelere yerleşmişlerdi. Zoya, bizim evin yanındaki Karelovların evini ve yanındaki atlı ahırını ateşe verdiğiğinde, Almanlar yarı giyinik dışarı fırladılar. Ben bunu da hatırlıyorum.

Yazar A.Jovtis, Zoya Kosmodemyanskaya'nın vatansever bir keşifçi olmadığı savında yalnız değildir. Rus karikatürist, psikiyatrist Andrey Biljo da, A.Jovtis gibi Zoya Kosmodemyanskaya'nın gerçekte bir kahraman olmadığını iddia eder. Andrey Biljo *The Insider* dergisinde Sovyetler Birliği Kahramanı, İkinci Dünya Savaşı partizanı Zoya Kosmodemyanskaya'nın bir zafer kazanmadığını, onun bir şizofren hastası olduğunu iddia eder (Poçemu Andrey Biljo nazval Zoyu Kosmodemyanskuyu şizofreniçkoy?, 2017). 9 Aralık tarihli *The Insider*'da Andrey Biljo'nun *Tıpçı hiçbir şekilde bir tarihçi değildir, 29'uncu Panfilovets'tir* adlı çalışması Zoya Kosmodemyanskaya'nın neden şizofren hastası olduğunu ifade eder. Sözleri şöyledir (Poçemu Andrey Biljo nazval Zoyu Kosmodemyanskuyu şizofreniçkoy? 2017):

Şimdi size, beni ve interneti havaya uçurtacak korkunç, kışkırtıcı bir şey anlatacağım, ama Tanrıya şükür, şimdi uzaktayım. Ben P.P.Kaşçenko Psikiyatri hastanesinin arşivinde saklanan Zoya Kosmodemyanskaya'nın hastalığının hikâyesini okudum. Bu klinikte sadece savaş nedeniyle yatmadı, o şizofreni hastasıydı. Bunu hastanede çalışan tüm psikiyatristler biliyordu, ama sonradan onun tıbbi kayıtları ele geçirildi; çünkü bilgi sızmaları başladı ve bu hafıza rahatsızlığı Kosmodemyanskaya'nın yakınlarını kızdırmaya başladı. Zoya Kosmodemyanskaya darağacına götürülürken partizan sırrını tutmuştu. Psikiyatride buna "dilsizlik" (mutizmom) denir: o sadece konuşamıyordu; "mutizmlili katatonik uyuşukluk" (katatoniçeskiy stupor s mutizmom) içindeydi, bir insan güçlkle hareket ettiğinde sert ve sessiz görünür. Bu sendrom, Zoya Kosmodemyanskaya'nın zaferi ve sessizliği olarak kabul edilmiştir. Her ne kadar gerçekte kesinlikle cesur da olsalar,, akıl hastası olan insanların psikiyatristi olarak, onun acılarını anlayan biri olarak, bu benim için hiçbir şeyi değiştirmez. Ama tarihsel gerçek böyle: Zoya Kosmodemyanskaya sadece P.P. Kaşçenko psikiyatri hastanesinde savaş ile ilişkili ağır şoklar nedeniyle yatmadı, aynı zamanda arka planda başka bir kriz geçirdi.

Andrey Biljo'nun açıklaması medya ve sosyal ağlarda eleştirilir. Biljo hemen Rusofobi ile suçlanır ve söylediklerine dair delillerin yetersizliği için eleştirilir. Yazar Zahar Prilepin makalenin yazarı için "*Büyücü, çok akıllı bir doktor değil.*" derken, Petrişçevoy yakınlarındaki bir köyde Zoe Kosmodemyanskaya Müzesi müdürü Olga Polyakova, kanıt olmadan yapılan böyle bir açıklamanın hesabının sorulmasının gerektiğini ifade eder (Poçemu Andrey Biljo nazval Zoyu Kosmodemyanskuyu

şizofreniçkoy? 2017). İnternet portalı AiF.ru toplum bölümü (obşçestvo) redaktörü Andrey Sidorçik (Sidorçik'ten aktaran Poçemu Andrey Biljo nazval Zoyu Kosmodemyanskuyu şizofreniçkoy? 2017):

Psikiyatrist Andrey Biljo, askeri temayla bağlantılı olan 'sahteleştirme' den memnun. Büyük olasılıkla, o garip efsane doğru değildir. (...) Böyle bir eylem sahtekârlık olarak adlandırılabilir. Nazilerin eliyle 75 yıl önce korkunç şekilde idam edilen genç kızla ilgili olarak, bu hareket için birçok tarihçi ve araştırmacı alçaklık çağrısında bulundular.

Gleb Kaşkin ise internet portalı Regnum.ru sayfasında, "*Biljo'nun Zoya hakkında söylediği her şey ilk kelimesinden son kelimesine kadar yalan. Kosmodemyanskaya'nın zaferi, çok ayrıntılı biçimde tarihçiler tarafından incelenen ve artık herhangi bir şüpheye gerek olmayan kahramanlıklardan biridir.*" diye yazar. (Kaşkin'den aktaran Poçemu Andrey Biljo nazval Zoyu Kosmodemyanskuyu şizofreniçkoy 2017). Tarihçi Aleksandr Dyukov, 1940'lar sonunda Kosmodemyanskaya'nın hastanede tedavi edildiğini ve meningokok menenjit teşhisi konduğunu söylerken, aynı şekilde Olga Polyakova da hastalığın gerçekten bilindiğini, ancak bir akıl hastalığı değil menenjit olduğunu vurgular (Polyakova'dan aktaran Poçemu Andrey Biljo nazval Zoyu Kosmodemyanskuyu şizofreniçkoy? 2017).

Zoya'nın davranışının kahraman vasıflarıyla mı yoksa bir çeşit akıl hastalığı mı olduğunu anlamak için "*kahraman kimdir?*" sorusu yanıtlanmalıdır. Türk Filozof İoanna Kuçuradi (2011: 1)'nin kavramlara yönelik "*Bir kavram içeriği karmaşık olduğu halde herkes onu bildiğini düşündüğü zaman tehlikeli hale gelir.*" sözüne kulak verdiğimizde soruyu yanıtlamanın önemi bir kez daha açığa çıkar. O halde, Zoya Kosmodemyanskaya'nın kahraman olup olmadığını anlamak için "kahraman" kavramının manasını netleştirmek gerekir. Türk Dil Kurumuna göre kahraman, savaşta veya tehlikeli bir durumda yararlık gösteren (kimse), alp, yiğittir (Türkçe Sözlük 2005: 1035). Arkaik ve klasik dönemde kahraman yarı tanrı olarak kabul edilir; tanrıların kahramanların hayatlarına müdahalesiyle insanüstü güçlere sahip olan kahraman, tanrı ve ölümlülerin birlikteliğinden doğan ya da soyları bu birlikteliğe dayanan, daha iri, daha güçlü, daha yiğit, daha güzel kadın ve erkektir (Howartson 2013: 461). Mitler üzerine çalışmalarıyla tanınan Amerikalı yazar Joseph Campbell (2000: 369), *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu* adlı çalışmasında savaşçı olarak kahramanı yaratıcı yaşamın savunucusu olarak tanımlar. Bu mitolojik kahramanın dünya sürecinde vazifesi, gücü yalnızca kendine ait sayan tiranlarla mücadele edip dünyayı temizlemektir. Bilinen en genel anlamıyla ise kahraman, insanlık uğruna fedakârlıkta bulunan kimsedir. Erich Fromm, kahramanlığı "*sahip olma*" ve "*olma*" kavramlarıyla açıklamaktadır. "*Sıradan insanlar, sahip olmanın verdiği güveni tercih ederlerken, kahramanlar bilinmeyene ve tanınmayana atılmaktan korkmazlar, çünkü onlar 'olmak'ın peşindedirler.*" (Fromm 2003: 149-150). Burada Zoya Kosmodemyanskaya'nın güveni tercih etmeyerek bir bilinmeze yürümeye gönüllü oluşu davranışının doğrudan kahramanlıkla bağlantılı olduğu şeklinde yorumlanabilir. Yu. Bondarev, "*Kahramanlık insanın kendini aşması ve insanlığın en yüksek düzeyidir.*" der. (Bondarev'den aktaran Leonov 2010: 270).

Zoya Kosmodemyanskaya vatan uğruna yaptığı fedakârlıkla, kendi sınırlarını aşar, kendine karşı bir zafer kazanarak ahlaki gücünü ortaya koyar. Rusça sözlükte kahramanlık, kahramanın özünde var olan eylem biçimi olarak ifade edilir (Ojegov 2011: 164). Bu tanımdan yola çıkarak Zoya Kosmodemyanskaya değerlendirildiğinde, kahramanlığın özünde var olduğu söylenebilir. Nitekim o, bir bütün olarak çocukluk dönemi ve savaşa denk gelmiş ilk gençlik yıllarıyla ele alındığında, insanlığa faydalı olma, gelecek üzerine düşünme ve bir ideoloji sahibi olmak gibi kahramanlık vasıflarına sahip olduğu da görülür.

Sonuç

Savaşlar devam ederken toplumun her bir ferdi vatani düşmandan kurtarma gayesiyle dolup taşar. Farklı fizyolojik ve ruhsal yapılarına rağmen kadın erkek, genç yaşlı demeksizin herkes vatan savunması için milli duygularla seferber olur. Bu seferberlik, Rusya'da vatanseverlik eğitiminin önemli bir parçasıdır. Devlet söylemi, Rusya'da vatan savunmasını her şeyin üzerinde tutan kahraman karakterini çocuk yaşlarda zihinlere işler; bireylerin kahramanlık ruhunu besler. Bu da, savaş günlerinde vatan savunmasında ön sıralarda yer alarak milli hafızaya yerleşen çok sayıda milli kahramanı da beraberinde getirir. Sovyetler Birliği kadın kahramanı Zoya Kosmodemyanskaya bu kahramanlardan biridir. Başka bir milli kahraman Tatyana Solomaha'ya duyduğu hayranlıkla pekişen vatani her şeyden üstün sayma ruhu, Almanlar karşısında dik durmasını sağlar. Zoya Kosmodemyanskaya bu dik duruşla bir vatanseverlik örneği olarak milli hafızaya taşınır; halkını vatan için ölme ruhuna çocuk yaşta hazırlayan Rusya'da bir kahramanlık örneği olarak gösterilir. Ayrıca, Zoya Kosmodemyanskaya ve diğer vatan kahramanlarının davranışları çocuk yaşta verilen değerler eğitiminin ne kadar önemli ve etkin olduğunun bir göstergesidir.

KAYNAKÇA

- ALİGER M, (1975), *Stihi i proza v dvuh tomah. Tom 1, Stihotvoreniya i poemi*, Hudojestvennoy litaraturı, Moskva. Erişim adresi: http://www.lib.ru/POEZIQ/ALIGER_M/zoya.txt. (10.12.2017).
- ATA, B., (2009), *Fichte'nin Eğitim Üzerine Düşünceleri ve Türkiye'deki Yansımaları*, Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- BLAİR, F. G., (1917), "Patriotism", *The journal of Education*, 86 (22), 594-595.
- BORİSOV, N. A., (1975), *S imeniyem Zoi*, Moskva: DOSAAF.
- CAMPBELL J. (2000), *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu*, (Çev. S. Gürses) İstanbul: Kabcacı Yayınevi.
- CUSHMAN İ., (1899), "Ideal patriotism", *The Advocate of Peace*, 61 (4), 91-92.
- ÇAYLAH H.,(2016), "Eleştirel Söylem Analizi Bağlamında Göçmen Yazar Sergey Dovlatov'un Eserlerine Yaklaşım", *Zamanın İzleri: İşgal, Göç ve Muhacirlik*,(Ed.,A. Köksal), Trabzon 2016, s.231-250.
- ELBAN M, (2015), "Tarih Eğitimi ve Vatanseverlik Üzerine Bazı Düşünceler", *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 4 (3), 1302-1319.

FROMM E., (2003), **Sahip Olmak ya da Olmak**, (Çev. A. Arıtan), İstanbul: Arıtan Yayınevi.

HOWARTSON M. S. (Ed.) (2013), **Oxford Antikçağ Sözlüğü**, (Çev. F. Ersöz), İstanbul: Kitap Yayınevi.

<https://www.facebook.com/StalinMarksizmdir/posts/133172010161997> (01.02.2017)

İLÇENKO D. V., (2015), “Podvig Zoi Kosmodemyanskoy-pravda i vımsel”, **Vestnik Penzenskogo gosudarstvennogo universiteta**, 4 (12), 36-40.

JANMAAT J. G. ve Mons N., (2011), “Promoting Ethnic Tolerance and Patriotism: The Role of Education System Characteristics”, **Comparative Education Review**, 55 (1), 56-81.

JUNG, C. G., (2015), **Jung Psikolojisi, Bir Psikoloji, Modern Psikanaliz Kuramı**. Erişim adresi: <https://books.google.com.tr>. (10.11.2017).

KOJEMYAKO V, (2015), **Zoya Kosmodemyanskaya: Pravda protiv Iji**. Moskva: Algoritm.

KÖROĞLU, E., (2010), **Türk Edebiyatı ve Birinci Dünya Savaşı 1914-1918: Propagandanan Millî Kimlik İnşasına**, İstanbul: İletişim Yayınları.

KUÇURADİ, İ., (2011), **İnsan Hakları: Kavramları ve Sorunları**, Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu.

LEONOV, B.A., (2010), **Ruskaya literatura o velikoy otçestvennoy voyne**, izd. literaturnıy institut im. Moskva: A.M.Gor’kogo.

LİDOV, P., (1942), **Partizanka Tanya. Jurnal Pioner, Yanvar’ -Febral’**. Erişim adresi: <http://1941-1942.msk.ru/page.php?id=261>(10.17.2017),

MİNKOVA, Y., (2009), “Werewolves, Vampires, and the ‘Sacred Wo/men’ of Soviet Discourse in Pravda and Beyond in the 1930s and 40s”, **The Slavic and East European Journal**, 53 (4), 587-605.

OJEGOV, S. İ. (2011), **Slovar’ Russkogo yazıka**. Moskva: İzdatel’stvo Mir i obrazovaniye.*Poçemu Andrey Biljo nazval Zoyu Kosmodemyanskuyu şizofreniçkoy?*, Erişim adresi: <http://www.amic.ru/voprosdnya/377705/>. (08.08.2017).

POMOGAYEV, V.V. (2005), “İstoriya Zoi Kosmodemyanskoy v retrospektive patriotiçeskogo vospitaniya”, **Vestnik TGU**, 37 (1), 32-40.

SOLOMATİN, P. (2017). Podvig Zoi. Erişim adresi: <http://zoyakosmodemyanskaya.ru/article.htm> (07.15.2017).

SOMERVİLLE, J. (1981), “Patriotism and War, Ethics”, **The University of Chicago Press**, 91(4), 568-578.

Stalin Marksizmdir. Erişim adresi: <https://www.facebook.com/StalinMarksizmdir/posts/133172010161997>. (16.25.2017).

TOLSTOY, L. (2011), **Yurtseverlik, Askerlik ve İtaatsizlik Üzerine**, Ankara: Epos Yayınları.

Türkçe Sözlük (2005). Ankara: Türk Dil Kurumu.

Zoya Kosmodemyanskaya: çto bilo na samom dele, Erişim adresi:
<http://russian7.ru/post/34699/> (06.18.2017).